

СУЧАСНІ ІНФЛЯЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

MODERN INFLATION PROCESSES IN UKRAINE IN CONDITIONS OF UNSTABLE ECONOMY

У статті розглянуто проблеми сучасних інфляційних процесів в Україні в умовах нестабільної економіки та розглядаються шляхи їх подолання через проведення ефективної монетарної політики, здійснення антимонопольних заходів, стабілізації валютного курсу, розробки комплексних державних програм розвитку економіки та стабілізації споживчого ринку.

Ключові слова: економіка, інфляція, монетарна політика, валютний курс, споживчий ринок, індекс споживчих цін.

валютного курсу, розробки комплексних державних програм розвитку економіки і стабілізації потребителського рынка.

Ключевые слова: экономика, инфляция, монетарная политика, валютный курс, потребительский рынок, индекс потребительских цен.

The article discusses the main problems of inflation in Ukraine in an unstable economy and described ways to overcome them through an effective monetary policy, implementation anti-trust measures, stabilizing the exchange rate development of integrated state programs of economic development and stabilization of the consumer market.

Key words: economy, inflation, monetary policy, exchange rate, consumer market, consumer price index.

УДК 338.242

Демченко Б.А.

студент

Національний авіаційний університет

Касьянова Н.В.

д.е.н., професор

Національний авіаційний університет

В статье рассмотрены проблемы современных инфляционных процессов в Украине в условиях нестабильной экономики и рассматриваются пути их преодоления через проведения эффективной монетарной политики, осуществление антимонопольных мероприятий, стабилизация

Постановка проблеми. Основною метою політики будь-якої держави є забезпечення добробуту, економічного зростання та якісного життя населення. В основі такої політики має лежати чіткий контроль за рівнем інфляції у державі. Необхідність такої політики викликана тим, що інфляція негативним чином впливає на соціальну та економічну діяльність суспільства. З кожним роком рівень інфляції в Україні збільшується, при цьому купівельна спроможність грошей знецінюється, номінальна вартість товарів та послуг збільшується, реальні доходи населення скорочуються, не вигідно здійснювати збереження коштів. Отже, не зважаючи на велику кількість наукових робіт, на даний момент в Україні не розроблена чітка методика та шляхи подолання інфляційних процесів, держава не має сформованої методології та чіткої стратегії вирішення економічних проблем, пов'язаних з інфляцією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток сучасної економічної теорії України та дослідження процесів інфляції зробили такі вітчизняні науковці-економісти, як: В.Д. Базилевич [2], С.В. Мочерний [3], С.М. Олійник [4], В.О. Рибалкін [6] А.В. Сірко [8].

Постановка завдання. Не дивлячись на досягнення сучасної економічної теорії та дослідження процесів інфляції вітчизняними науковими економістами ряд проблем залишаються не дослідженими взагалі або дослідженими недостатньо, зокрема: проблеми антиінфляційної політики, співвідношення вартості товарів та послуг та реальних доходів населення та інші.

Метою даної роботи є висвітлення сучасних інфляційних процесів в Україні, аналіз основних

причин збільшення інфляції та розробка шляхів її подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні інфляційні процеси спостерігаються протягом всього періоду становлення незалежності країни. Тому перш, ніж розробляти антиінфляційну політику країни, необхідне чітке розуміння основних причин виникнення та високих темпів інфляції в сучасній економіці України.

Інфляція – процес знецінення грошей у результаті перевищення кількості грошових знаків, які знаходяться в обігу загальної суми цін товарів і послуг, внаслідок недотримання закону грошового обігу [8, с. 416]. Тобто, інфляція – це процентна зміна рівня цін [7, с. 28].

У світовій практиці виділяють такі основні види інфляції [2, с. 234]:

- помірна інфляція, за якою ціни збільшуються менше 10 % за рік ;
- галопуюча інфляція, за якою ціни збільшуються від 20 % до 200 % за рік;
- гіперінфляція, за якою ціни збільшуються на 2-3 % щодня, а за рік ціни можуть зрости до 1000 % й більше.

Для визначення виду інфляції застосовується індекс споживчих цін, який розраховується щомісячно та кожного року з метою відображення зміни інфляції в сторону збільшення або зменшення. Щоб чітко розуміти процеси, які відбуваються на даний момент, розглянемо зміну та розвиток інфляційних процесів в Україні за усі роки незалежності (табл. 1).

За наведеними даними очевидно, що за весь досліджуваний період індекс інфляції постійно змінюється. Найбільш критичним для України були

Індекси споживчих цін у 1992 – 2017 рр. в Україні, % [9]

Рік	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Індекс цін	2100	10256	501	281,7	139,7	110,1	120	119,2	125,8
Рік	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Індекс цін	106,1	99,4	108,2	112,3	110,3	111,6	116,6	122,3	112,3
Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	квітень 2017	
Індекс цін	109,1	104,6	99,8	100,5	124,9	143,3	112,4	104,8	

періоди становлення незалежності (1992-1996 рр.), світова фінансова криза 2008 року та криза революції гідності (2014-2015 рр.).

Початок незалежності України характеризувався гіперінфляцією, рівень цін збільшувався величезними темпами. Так у 1992 р. інфляція становила 2100 %, а у 1993 р. вже склала 10256 % за рік, це був пік інфляційного процесу за всю історію незалежності України. Основними причинами, внаслідок яких індекс інфляції склав такий великий показник, були [3, с. 463]:

державні дотації у великих розмірах на підтримку неефективних підприємств, що супроводжувалося не обґрунтованою емісією паперових грошей (у лютому 1992 р. грошова маса України зросла за місяць на 50 %);

лібералізація цін на товари у січні 1992 р., що призвело до дефіциту грошової маси, оскільки її співвідношення до ВВП різко впало;

зростання вартості нафти, газу та нафтопродуктів, яка збільшилася у 300 разів, що призвело до зростання цін майже на всі товари;

високий рівень монополізації економіки (серед 380 найбільших підприємств України в 1990 р. більше половини являли собою одне єдине підприємство з виробництва відповідного товару) в умовах спаду виробництва сприяв помітному зростанню цін.

Такий складний інфляційний період мав місце до проведення грошової реформи у 1996 р., яка сповільнила темпи інфляції та сприяла поживленню суспільного виробництва.

З 2001 року по 2007 рік інфляція набуває помірний характер. А для 2002 та 2012 років взагалі характерна дефляція у 0,6 та 0,2 % відповідно.

Починаючи з другого півріччя 2008 року і до кінця 2013 року цінова кон'юнктура мала навіть дезінфляційний характер [6, с. 352]. У період кризи 2008-2009 рр. падіння реального ВВП супроводжувалося істотним зниженням темпів інфляції, а девальвація гривні з 5,05 до 7,99 грн/дол. не

мала принципового впливу на цінову динаміку. У 2010-2011 роках відновлення виробництва сприяло відносній стабілізації темпів інфляції у межах 10 %, однак у 2012-2013 роках економіка знов увійшла у фазу рецесії, а інфляція знизилась до історичного мінімуму.

У 2014-2015 роках інфляція почала стрімко зростати. Відбувалося згортання виробництва і значне падіння ВВП. Наприкінці 2014 року інфляція увійшла у фазу галопуючої, а економіка від рецесії перейшла до стану глибокої депресії. У першому кварталі 2015 року разом зі зростанням інфляції відбулось падіння ВВП на 16 %. Лише у 2016 році інфляція дещо сповільнилась та становила 112,4 %.

Згідно прогнозів НБУ інфляційні процеси в Україні починають скорочуватись слабкими темпами. Так прогноз інфляції на 2017 рік складає 9,1 % та у 2018 році – 6 % відповідно. Достатньо великий показник інфляції у 2017 році пов'язаний з подвійним збільшенням мінімальної заробітної плати. Проте, у 2018 році інфляція повернеться до центральних значень цільового діапазону. У середньострокових перспективах буде очікуватись стабілізація базової інфляції на рівні 5 % на основі проведення ефективної фіскальної та монетарної політики. Адміністративно-регульована інфляція виступатиме основним чинником зниження темпів інфляції у 2017-2018 роках, оскільки окремі тарифи вже були збільшені до обґрунтованого ринкового рівня [5].

Крім того, до однієї з основних причин виникнення інфляції в Україні слід віднести дефіцит державного бюджету, який в 2017 році запланований на рівні 77,5 млрд. грн. У результаті кореляційного аналізу, який базується на основі індексу інфляції та бюджетного дефіциту, можна казати про високий взаємозв'язок між темпами інфляції та дефіцитом державного бюджету. Коефіцієнт кореляції становить 0,701, що свідчить про суттєву залежність зростання інфляції від дефіциту державного бюджету.

Для покриття бюджетного дефіциту національний банк здійснює емісію грошей, що призводить до зменшення купівельної спроможності національної валюти та інфляції. Так у 2014-2015 рр. Національний банк України «надрукував» 294,9 млрд. грн за статтею перевищення доходів над витратами в держбюджеті, що призвело до гіперінфляції в Україні [4, с. 13-15].

Ще однією з причин інфляції в Україні досі залишається монополізація ринків, що створює можливості для підприємств скорочувати пропозицію та збільшувати ціни на товари та послуги. В Україні в умовах олігополії та монополії діє 42 % ринку, 11 % відносяться до природної монополії, інші – ринки з конкурентними відносинами. Найбільш монополізованим в Україні є паливно-енергетичний комплекс та ринок транспорту і зв'язку [1].

Крім того, в останні роки суттєвий вплив на інфляційні процеси має милітаризація економіки. Це пов'язано з тим, що милітаризація економіки збільшує видаткові кошти державного бюджету, що веде до зростання бюджетного дефіциту. У 2016 році оборонний бюджет України складав 92 млрд. грн. (5 % від ВВП). Милітаризація деформує структуру виробництва, звужує можливість збільшення випуску товарів та послуг народного споживання у зв'язку з перерозподілом фінансових ресурсів з інших галузей економіки.

Ще одним важливим чинником зростання цін в Україні у 2015-2016 рр. є повзуче підвищення вартості житлово-комунальних послуг та подорожчання енергоносіїв. Так комунальні тарифи, які регулюються адміністративно в 2016 році збільшилися на 34,6 % за рік. У 2015 році цей показник становив 64,4 %, що стало основною причиною зростання споживчих цін в 2016 році. Ціни на нафтопродукти в Україні збільшилися на 19,4 % (12,3 % у 2015 році), не зважаючи на зменшення цін на нафту на міжнародному ринку.

Таким чином, можемо зробити висновок, що Україна має достатньо високі темпи інфляції, тому необхідна ефективна програма антиінфляційної політики. Щодо перспектив подолання інфляції доцільно взяти до уваги думку вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, які впродовж тривалого часу збирали та узагальнювали інформацію щодо інфляційних процесів і дійшли таких висновків:

– повне позбавлення інфляції в сучасних умовах неможливо, у зв'язку з неможливістю повністю ліквідувати чинники, які її утворюють;

– зменшення інфляції можливе через проведення ефективної антиінфляційної політики, яка проводиться органами державної влади і поєднувала методи короткострокового та довгострокового характеру.

Розглянемо основні шляхи антиінфляційної політики в Україні:

1. Вдосконалення монетарної політики Національного банку України, яка повинна полягати у кредитуванні ефективного виробництва в пріоритетних секторах економіки, застосування інструменту продуктивної емісії (тобто випуску грошей, які мають спрямування на розвиток реального виробництва), яка через кредитний канал сприяє зростанню виробництв, імпортозаміщень, насиченню внутрішніх ринків вітчизняними товарами, зростанню зайнятості і заробітної платні. Як результат, збільшення зайнятості та заробітної платні буде стимулювати попит та виробництво на внутрішніх ринках, що збалансує розвиток внутрішнього ринку і стримує інфляцію.

2. Стабілізація валютного ринку через реформи валютного, банківського та монетарного регулювання, які направлені на збалансованість розвитку валютного ринку, підтримку розвитку експортно-орієнтованих виробництв з високою доданою вартістю та створення позитивних стимулів для заведення в країну валютної виручки експортерів.

3. Проведення більш жорсткої антимонопольної політики держави. Антимонопольний комітет володіє механізмами впливу на монополістів у вигляді штрафів та обмежень. Але, як показав аналіз за минулі роки, монополізація виробництв в Україні залишилася достатньо високою, тому необхідно застосовувати нові методи для боротьби з монополіями. Наприклад такий, як примусовий поділ компанії. Антимонопольний комітет повинен передбачати чіткий механізм поділу підприємств, сформулювати принципи появи нових учасників на ринках, регіональний або галузевий розподіл.

Подібні реформи було здійснено на паливно-енергетичному ринку Європейського Союзу, які мають на меті посилити конкуренцію відносно постачання та розподілу енергоресурсів. Наприклад, пакет законів «Третій енергопакет», який містить правила та нормативи, що сприяють послабленню контролю постачальників за роздільними мережами та трубопроводами, які мають знаходитись у власності незалежних один від одного підприємств або операторів. Тобто, такі заходи зі сторони держави посилять конкуренцію між підприємствами у стратегічних галузях. Слід відзначити, що реалізувати такі ініціативи необхідно після створення якісних правових нормативів та механізмів.

4. Розробити комплексні державні програми розвитку галузей економіки, які сприяють створенню конкурентного, наукомісткого та високотехнологічного виробництва, особливо в агропромисловому комплексі та ІТ-індустрії.

5. Стабілізувати споживчий ринок за допомогою створення системи стимулювання розвитку малого бізнесу у сфері товарів та послуг. Доцільно ввести державні кредити, які спрямовуються на оренду виробничих будівель та приміщень, а також надання лізингового кредиту на оренду техніки та

устаткування (з можливістю послідовного викупу), а також здійснити страхування малих підприємств на перші 5 років їх діяльності, коли ризики банкрутства є достатньо високими.

Висновки з проведеного дослідження.

Дослідження причин і наслідків інфляції в Україні, дає можливість зробити висновок, що інфляційні процеси були спричинені комплексом факторів та мають різні форми вияву. У сучасних умовах інфляція виявляється у вигляді підвищення товарних цін, девальвації гривні, зниження купівельної спроможності населення, активного розвитку тіньової економіки, збільшення соціальної нерівності, недовіри людей до банків, тощо.

Критична ситуація в країні вимагає запровадження ефективних заходів щодо подолання інфляції, серед яких: кредитування виробництва шляхом використання інструментів продуктивної емісії; стабілізації валютного курсу; проведення ефективної антимонопольної політики; стимулювання розвитку експортно-орієнтованих галузей економіки; стабілізація споживчого ринку за допомогою створення системи стимулювання розвитку малого бізнесу у сфері товарів та послуг.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Антимонопольний комітет України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.amc.gov.ua/>
2. Базилевич В.Д. Економічна теорія: Політекономія: підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 7-ме вид., стер. – К.: Знання-Прес, 2008. – 234 с.
3. Мочерний С.В. Основи економічної теорії / За ред. С.В. Мочерного. – К.: Академія, 1998. – 463 с.
4. Олійник С. М. Інфляція по-новому / С. М. Олійник // Експрес. – 2015. – № 7. – С. 13-15.

5. Оцінка інфляції - Національний банк України / Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

6. Рибалкін В.О. Основи економічної теорії: посібник / В.О. Рибалкін, М.О. Хмелевський, Т.І. Біленко та ін. – К.: Академія, 2002. – 352 с.

7. Сакс Д.Д. Макроэкономика: глобальный подход / Д.Д. Сакс, Ф.Б. Ларрен. – М.: Дело. – 1995. – 28 с.

8. Сірко А.В. Економічна теорія. Політекономія: навч. посібник / А.В. Сірко. – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 416 с.

9. Статистична інформація / Державний комітет статистики України. – Режим доступу до сайту: <http://www.ukrstat.gov.ua>

REFERENCES:

1. Antymonopolnyi komitet Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.amc.gov.ua/>.
2. Bazylevych V.D. Ekonomichna teoriia: Politekonomiia: pidruchnyk / Za red. V.D. Bazylevycha. – 7-me vyd., ster. – K.: Znannia-Pres, 2008. – 234 s.
3. Mochernyi S.V. Osnovy ekonomichnoi teorii / Za red. S.V. Mochernoho. – K.: Akademiia, 1998. – 463 s.
4. Oliinyk S. M. Inflatsiia po-novomu / S. M. Oliinyk // Ekspres. – 2015. – # 7. – S. 13-15.
5. Otsinka inflatsii - Natsionalnyi bank Ukrainy / Rezhym dostupu: <http://www.bank.gov.ua>.
6. Rybalkin V.O. Osnovy ekonomichnoi teorii: posibnyk / V.O. Rybalkin, M.O. Khmelevskiy, T.I. Bilenko ta in. – K.: Akademiia, 2002. – 352 s.
7. Saks D.D. Makroekonomika: hlobalnyi podkhod / D.D. Saks, F.B. Larren. – M.: Delo. – 1995. – 28 s.
8. Sirko A.V. Ekonomichna teoriia. Politekonomiia: navch. posibnyk / A.V. Sirko. – K.: Tsentri uchbovoi literatury, 2014. – 416 s.
9. Statystychna informatsiia / Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy. – Rezhym dostupu do saituu: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Demchenko B.A.

Student

National Aviation University

Kasianova N.V.

Doctor of Economic Sciences, Professor

National Aviation University

MODERN INFLATION PROCESSES IN UKRAINE IN CONDITIONS OF UNSTABLE ECONOMY

The main objective of any state policy is to provide welfare, economic growth and quality of life. The basis of this policy should be based on strict control on the level of inflation in the country. The need for this policy due to the fact that inflation negatively affects the social and economic activities of society. Each year, inflation in Ukraine is increasing, while the purchasing power of money depreciates, the nominal value of goods and services increases, declining real incomes, exercise is not beneficial cost savings. Currently in Ukraine have not developed a clear methodology and ways to overcome inflation.

In Ukraine inflation observed during the whole period of formation the independence of Ukraine. Before creating the anti-inflation policy of the country the authority need a clear understanding of the major causes of high inflation in the modern economy of Ukraine.

One of the main causes of inflation in Ukraine occurs on the deficit of budget, which in 2017 is planned at 77.5 billion USD.

Another cause of inflation in Ukraine is still monopolized markets that create opportunities for businesses to reduce the supply and increase the price of goods and services. Another important factor in rising prices in Ukraine is creeping increase in the cost of housing and public services and higher energy.

The main ways of anti-inflation policy in Ukraine are:

1. Improving the monetary policy of the National Bank of Ukraine, which should be effective in lending production in priority sectors implementations productive emissions.
2. Stabilizing the foreign exchange market through monetary reform, monetary and banking regulation.
3. Conduct a tougher antitrust policy
4. Develop a comprehensive state program of economic sectors that contribute to creating a competitive, knowledge-based and high-tech production, especially in agriculture and IT industry.
5. Stabilize the consumer market by creating a system of incentives for small business development in the area of goods and services.